

DINIY NASHRLARDA TA'LIM MASALALARINI YORITISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Uralov Mansur

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalari
universiteti magistranti**Annotatsiya:**

Ushbu ilmiy maqola diniy nashrlarning ta'lim masalalariga qanday yondashishi va yoritilishini o'rganiladi, bunday manbalar ta'lim haqidagi munozaraga olib keladigan noyob istiqbollari va mulohazalarni ta'kidlaydi. Turli xil diniy nashrlarda ta'lim maqolalarining mazmuni, ohangi va ramkalarini tahlil qilib, ushbu tadqiqot diniy e'tiqod va qadriyatlarining o'quv dasturlarini ishlab chiqish, maktab siyosati va ta'limni isloh qilish kabi mavzularni yoritishga qanday ta'sir qilishini yoritishga intiladi. Ushbu ilmiy maqolaning natijalari ommaviy axborot vositalarida din va ta'lim o'rtasidagi kesishishni yaxshiroq tushunishga hissa qo'shishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim, diniy nashrlar, dinshunoslik, axloqiy mavzular, qadriyatlar, ta'lim etikasi

Ta'lim masalalari bo'yicha e'tiqodga asoslangan istiqbol ma'lum bir dinning e'tiqodlari, qadriyatlari va ta'limotlarini ta'lim atrofida munozaralarga kiritadi. Ushbu istiqbol har tomonlama barkamol shaxslarni tarbiyalash uchun ma'naviy va axloqiy tamoyillarni o'quv jarayoniga kiritish muhimligini tan oladi. Shuningdek, diniy nashrlarda ma'rifiy mavzularni yoritish judayam diqqatli va dolzarb masalalardan biridir. Diniy nashrlar ta'lim masalalarini e'tiqodga asoslangan nuqtai nazardan qanday yoritishining ba'zi asosiy jihatlarini maqolamizda keltirib o'tamiz. Birinchi masalalarimiz bir bu diniy nashrlar orqali axloqiy tarbiyaviy masalalarning yoritilishidir. Diniy nashrlar ko'pincha o'quvchilarga axloqiy qadriyatlar va axloqiy tamoyillarni singdirish muhimligini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, ta'lim nafaqat akademik bilimlar, balki xarakterni rivojlantirish bilan ham bog'liq. Halollik, rahm-shafqat va halollik kabi fazilatlarni o'rgatish orqali o'qituvchilar talabalarga jamiyatning mas'uliyatli va altruistik a'zolari bo'lishga yordam beradi.

Axloqiy tarbiyada talabalarga nafaqat akademik bilimlarni, balki muhim qadriyatlar va axloqiy tamoyillarni ham o'rgatishga e'tibor qaratiladi. Diniy nashrlar ko'pincha ushbu axloqiy qadriyatlarni o'quvchilarga singdirish muhimligini ta'kidlaydilar, chunki ular xarakterni rivojlantirish umumiy o'sish uchun zarur deb hisoblashadi. Halollik, rahm-shafqat va halollik kabi fazilatlarni o'rgatish orqali o'qituvchilar o'quvchilarni jamiyatga ijobiy hissa qo'shadigan mas'uliyatli va g'amxo'r shaxslar sifatida shakllantirishga yordam beradi¹. Axloqiy tarbiyaning maqsadi talabalarga axloqiy bo'lish va to'g'ri tanlov qilish muhimligini tushunishga yordam berish, natijada yanada uyg'un va altruistik jamoaga olib keladi.

Keyingi masalalardan biri esa diniy tadqiqotlardir. Ko'pgina e'tiqodga asoslangan maktablar o'quvchilarga e'tiqod an'analari, oyatlari, marosimlari va axloqiy ta'limotlari haqida ma'lumot berish uchun diniy tadqiqotlarni o'quv dasturlariga kiritadilar. Ushbu kurslar talabalarga o'zlarining diniy merosini chuqurroq tushunishga imkon beradi va o'zlarining e'tiqod jamoalarida o'ziga xoslik va tegishlilik hissini rivojlantirishga yordam beradi.

¹ Sunniylik ta'limoti o'quv qo'llanma. "Toshkent islom universiteti" nashriyot-matbaa birlashmasi. Toshkent 2012 -130b

Diniy ta'limga asoslangan maktablarda diniy tadqiqotlar odatda diniy e'tiqodlar, diniy tarix, axloqiy tamoyillar, axloqiy ta'limotlar va marosimlar va marosimlar amaliyotini o'z ichiga olgan keng mavzularni qamrab oladi². Ushbu kurslarning maqsadi talabalarga o'zlarining e'tiqod an'alarini har tomonlama tushunish va murakkab diniy tushunchalarni o'rganishda tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berishdir.

Akademik o'qishdan tashqari, ushbu maktablarda diniy ta'limlar ko'pincha ma'naviy o'sish va shaxsiy fikr yuritish imkoniyatlarini o'z ichiga oladi. Talabalar o'zlarining ma'naviy e'tiqodlari va qadriyatlari bilan chuqurroq aloqani rivojlantirishga yordam beradigan ibodat, meditatsiya, xizmat loyihalari va boshqa amaliyotlar bilan shug'ullanishlari mumkin.

Dinshunoslik orqali talabalar dunyodagi diniy urf-odatlarining xilma-xilligi to'g'risida ham bilib olishadi va turli e'tiqod va amaliyotlarni hurmat qilish va qadrlashga da'vat etiladi. Bu turli xil kelib chiqishi bo'lgan talabalar o'rtasida bag'rikenglik, hamdardlik va dinlararo muloqotni rivojlantirishga yordam beradi.

Umuman olganda, e'tiqodga asoslangan maktablarda diniy tadqiqotlar o'quvchilarning axloqiy rivojlanishi, xarakterini shakllantirish va hayotdagi maqsad tuyg'usini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu kurslar o'zlarining e'tiqod an'alarini haqidagi bilimlarini chuqurlashtirish va ma'naviy o'sishni rag'batlantirish orqali talabalarga axloqiy qarorlar qabul qilish uchun mustahkam poydevor yaratishga va jamiyatga ijobiy hissa qo'shishga yordam beradi.

Bundan tashqari sinfdagi qadriyatlarning ahamiyatini ham o'ziga xos o'rni mavjud, bunda e'tiqodga asoslangan istiqbollar sinf muhitida hurmat, mehribonlik, bag'rikenglik va hamdardlik kabi qadriyatlarni targ'ib qilishning ahamiyatini ta'kidlaydi. Ushbu qadriyatlar ijobiy va inklyuziv madaniyatni yaratadi, bu yerda talabalar kelib chiqishi va e'tiqodidan qat'i nazar, o'zlarini qabul qilishadi va qo'llab-quvvatlaydilar³. E'tiqodga asoslangan istiqbollar o'quvchilarga axloqiy va axloqiy qadriyatlarni singdirishga katta e'tibor beradi, chunki ular bu qadriyatlar shaxsiy o'sish, xarakterni rivojlantirish va umumiy farovonlik uchun zarur deb hisoblashadi. Sinf sharoitida hurmat, mehr-oqibat, bag'rikenglik va hamdardlik kabi qadriyatlarni targ'ib qilish orqali o'qituvchilar o'quvchilar o'zlarini qadrlashlari va hurmat qilishlarini his qiladigan ijobiy va inklyuziv muhitni yaratishda yordam berishlari mumkin. Talabalar ushbu qadriyatlarni boshqalar bilan o'zaro munosabatlarida aks ettirishga da'vat etilganda, bu turli xil kelib chiqishi bo'lgan shaxslar o'rtasida birlik va tushunish tuyg'usini rivojlantiradi⁴. Bu nafaqat qabul qilish va qo'llab-quvvatlash madaniyatini targ'ib qiladi, balki o'quvchilarga sinf ichida ham, tashqarisida ham munosabatlar va nizolarni boshqarish uchun juda muhim bo'lgan muhim ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Bundan tashqari, ta'lim o'quv dasturiga qadriyatlarga e'tiqodga asoslangan istiqbollarni kiritish orqali o'qituvchilar talabalarga hayotlari davomida axloqiy qarorlar qabul qilishda rahbarlik qiladigan kuchli axloqiy kompasni ishlab chiqishda rahbarlik qilishlari mumkin. Shu tarzda, qadriyatlar ta'limi nafaqat akademik tajribani boyitadi, balki talabalarni jamiyatning mas'uliyatli va rahmdil a'zolari bo'lish uchun zarur vositalar bilan jihozlaydi.

² Saidafzal Saidjalolov. Islomdagi mazxablar va oqimlar. "Toshkent islom univarsiteti" nashriyot-matbaa birlashmasi. Toshkent 2012 -127b

³ "Jaholatga qarshi ma'rifat" O'quv qo'llanma. "Toshkent xalqaro islom akademiyasi" nashriyot-matbaa birlashmasi. Toshkent 2019 -62b

⁴ A. Ochildiye, J.Najmiddinov "Missionerlik: mohiyat, maqsadlar, oqibatlar va oldini olish yo'llari". "Toshkent islom univarsiteti" nashriyot-matbaa birlashmasi. Toshkent 2013 -197b

Shuningdek, diniy nashrlar ta'limdagi axloqiy masalalarni ham inobatga olishlari lozim, chunki diniy nashrlar ko'pincha ta'limdagi axloqiy dilemmalarni muhokama qiladi va o'qituvchilar o'zlarining e'tiqod an'alariga asoslangan axloqiy tamoyillar asosida ushbu murakkab vaziyatlarda qanday harakat qilishlari haqida ko'rsatma beradi. Etika bo'yicha munozaralarda qatnashish orqali o'qituvchilar talabalar o'rtasida tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishlari va hayotlarining turli jabhalarida axloqiy qarorlar qabul qilishlariga yordam berishlari mumkin⁵.

Ta'limdagi axloq-bu turli xil masalalarni o'z ichiga olgan keng va muhim mavzu akademik yaxlitlik, talaba va o'qituvchi munosabatlari, sinfdagi tenglik va xilma-xillik va talabalarning umumiy farovonligini ta'minlaydi. Diniy nashrlar ko'pincha ushbu axloqiy dilemmalarni e'tiqodga asoslangan nuqtai nazardan ko'rib chiqadilar va o'qituvchilar ushbu muammolarga o'zlarining diniy e'tiqodlaridan kelib chiqqan axloqiy tamoyillar bilan qanday munosabatda bo'lishlari haqida tushuncha va ko'rsatmalar beradilar.

Ta'limdagi etikani muhokama qilish orqali o'qituvchilar o'quvchilarni axloqiy masalalar haqida tanqidiy fikr yuritishga va turli nuqtai nazarlarni ko'rib chiqishga undaydigan muhit yaratishi mumkin. Bu nafaqat ularning axloqiy rivojlanishini, balki murakkab vaziyatlarni tahlil qilish va o'z qadriyatlari asosida asosli qarorlar qabul qilish qobiliyatini ham rivojlantiradi⁶.

Bundan tashqari, axloqiy munozaralarda qatnashish o'quvchilarda hamdardlik, rahm-shafqat va boshqalarga hurmatni rivojlantirishga yordam beradi. Bu ularni o'z harakatlarining boshqalarga ta'siri haqida o'ylashga undaydi va katta jamiyat oldida mas'uliyat hissini targ'ib qiladi.

Umuman olganda, etikani ta'limga kiritish o'qituvchilarga o'z o'quvchilariga muhim qadriyatlarni singdirishga yordam beradi va ularni hayotlari davomida duch kelishi mumkin bo'lgan axloqiy dilemmalarni boshqarishga tayyorlaydi. Ta'limda axloq va yaxlitlikning ahamiyatini ta'kidlab, o'qituvchilar yanada rahmdil va ijtimoiy mas'uliyatli jamiyatni yaratishga hissa qo'shadilar⁷.

Muhim jihatlaridan yana biri bu ma'naviy rivojlanishdir, e'tiqodga asoslangan istiqbollari, shuningdek, o'quvchilarning intellektual rivojlanishi bilan bir qatorda ma'naviy o'sishini tarbiyalash muhimligini ta'kidlaydi. O'qituvchilar ibodat, meditatsiya yoki mulohaza yuritish kabi amaliyotlarni kundalik hayotga kiritishi mumkin.

Ta'limdagi ma'naviy rivojlanish o'quvchilarning intellektual rivojlanishi bilan bir qatorda muhim hisoblangan ma'naviy o'sishini tarbiyalashni o'z ichiga oladi. Ushbu yondashuv e'tiqodga asoslangan istiqbollarni ta'lim tajribasiga kiritish muhimligini ta'kidlaydi. O'qituvchilar o'quvchilarga ma'naviy farovonlik va tushunish tuyg'usini rivojlantirishga yordam berish uchun ibodat, meditatsiya yoki mulohaza yuritish kabi amaliyotlarni kundalik hayotga kiritishlari mumkin.

Ushbu amaliyotlarni o'quv dasturiga qo'shib, o'qituvchilar o'quvchilarni ichki shaxslari bilan bog'lashda, chuqurroq ma'no va qadriyatlarni o'rganishda va hayotda maqsad va ma'no tuyg'usini rivojlantirishda qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Ta'limga ushbu yaxlit yondashuv intellektual o'sishning o'zi umumiy farovonlik va qoniqish uchun etarli emasligini tan oladi. Ma'naviy rivojlanish o'quvchilarning o'rganish tajribalariga yana bir o'lchov qo'shadi, hissiy aql, hamdardlik, chidamlilik va o'zlaridan kattaroq narsa bilan bog'liqlik hissini rivojlantiradi.

⁵ Sayidmuhtor Oqilov. "Kalom ilmi" o'quv qo'llanma. "Toshkent islom universiteti" nashriyot-matbaa birlashmasi. Toshkent 2011 -154b

⁶ <https://islom.uz>

⁷ "Jaholatga qarshi ma'rifat" O'quv qo'llanma. "Toshkent xalqaro islom akademiyasi" nashriyot-matbaa birlashmasi. Toshkent 2019 -62b

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sunniylik ta'limoti o'quv qo'llanma. "Toshkent islom univarsiteti" nashriyot-matbaa birlashmasi. Toshkent 2012.
2. Saidafzal Saidjalolov. Islomdagi mazxablar va oqimlar. "Toshkent islom univarsiteti" nashriyot-matbaa birlashmasi. Toshkent 2012.
3. "Jaholatga qarshi ma'rifat" O'quv qo'llanma. "Toshkent xalqaro islom akademiyasi" nashriyot-matbaa birlashmasi. Toshkent 2019.
4. A. Ochildiyeu, J.Najmiddinov "Missionerlik: mohiyat, maqsadlar, oqibatlar va oldini olish yo'llari" . "Toshkent islom univarsiteti" nashriyot-matbaa birlashmasi. Toshkent 2013.
5. Sayidmuhtor Oqilov. "Kalom ilmi" o'quv qo'llanma. "Toshkent islom univarsiteti" nashriyot-matbaa birlashmasi. Toshkent 2011.
6. <https://islom.uz>